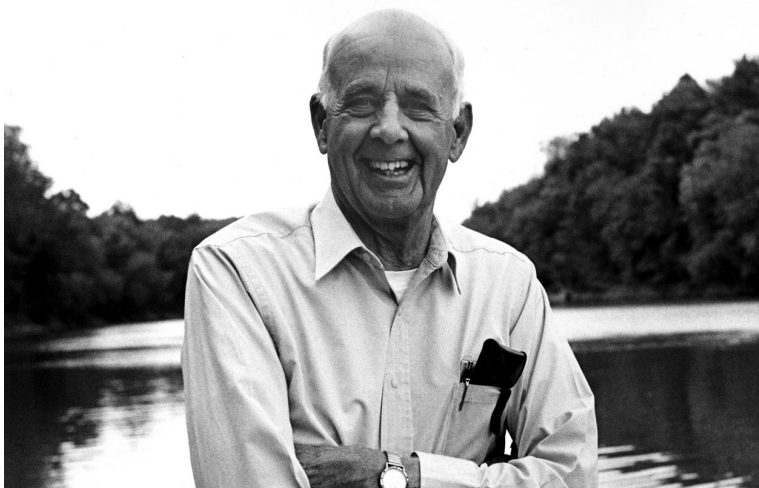

Wendell Berry (Kentucky, 1934-2026) va ser escriptor, poeta, assagista i agricultor, i un dels pensadors més influents de la tradició agrarista i ecologista nord-americana contemporània. Durant la seva llarga trajectòria va publicar més de cinquanta llibres de poesia, assaig i narrativa, entre els quals destaquen les novel·les i els relats ambientats a Port William, la comunitat fictícia de Kentucky a través de la qual va construir un vast retrat de la vida rural americana. Els seus assajos, recollits en volums com *The unsettling of America*, *The gift of good land*, *What are people for?* o *Sex, economy, freedom & community*, encara inèdits en català, han influït diverses generacions d'escriptors, pensadors, agricultors i activistes ecologistes. Va rebre, entre molts altres reconeixements, la National Humanities Medal (2010), el premi Ivan Sandrof de la National Book Critics Circle i una beca Guggenheim. El 2012 va ser escollit per pronunciar la Jefferson Lecture in the Humanities, la màxima distinció que concedeix el govern dels Estats Units a una trajectòria intel·lectual en l'àmbit de les humanitats. Va morir plàcidament a casa seva l'agost del 2026, amb noranta-dos anys.

Alexandre Ragàs (Barcelona, 1983), llicenciat en dret i màster en filosofia del dret per la Universitat de Barcelona, ha traduït novel·les, contes i assajos de Mary E. Wilkins Freeman, Louis Auchincloss, William Hazlitt i Edgar Allan Poe, entre d'altres.

The New York Times Book Review — «Pocs novel·listes tracten els seus personatges i els seus lectors amb el respecte que mostra Wendell Berry.»

Kirkus — «Berry és un creador de frases bellíssimes.»

Publishers Weekly — «Una novel·la carregada d'idees i ideologia que aconsegueix projectar una calidesa i una lluminositat extraordinàries.»

Newsday — «Densa sense resultar excessiva, d'una claredat filosòfica enlluernadora. [...] Quan acabis Jayber Crow, sentiràs que tu també has passat la vida a Port William.»

The Guardian — «El do de Berry, com a granger de Kentucky i com a escriptor, rau a arrelar com un arbre: no pas per dominar la natura, sinó per apreciar-la.»

Michael Ableman — «L'escriptura de Berry era un bàlsam, era redemptora, i em va encendre un foc a dins.»

Barbara Kingsolver, NPR — «Em va inspirar com a novel·lista per la manera d'agafar un grapat de persones en un lloc petit, Port William, tot aquell món imaginat, i de mostrar-nos-en les possibilitats il·limitades, totes les maneres en què un lloc petit és, en realitat, el món sencer. Per la manera d'explicar una història tranquil·lament i, tot i així, deixar-te amb la sensació que alguna cosa t'ha esclatat a dins, d'una manera que realment t'obliga a pensar-hi.»

Silas House — «Generós amb el seu temps i les seves paraules. Complex. Brillant. Revolucionari.»

American Academy of Arts and Letters — «Un poeta i escriptor amb una vida agrària basada en uns principis que va inspirar el món molt més enllà del seu entorn.»

Joyce Carol Oates — «Un escriptor meravellós.»

Page Smith — «La veu profètica nord-americana del nostre temps.»

Carolina Isasi Vicondoa, *Telva* — «Berry escriu amb una veu serena, profundament poètica, que fa que el lector s'installi en la cadència de la narració.»

Wendell Berry

Jayber Crow

Traducció de l'anglès d'Alexandre Ragàs

ANTÍPODA, 107

EDICIONS DEL PERISCOPI

Títol original: *Jayber Crow*

© Wendell Berry, 2000

Publicat per acord especial amb Counterpoint Press, un segell de Catapult, LLC,
en col·laboració amb el seu agent 2 Seas Literary Agency i el coagent
Bernat Fiol Rosselló

Primera edició: novembre del 2026

© de la traducció: Alexandre Ragàs, 2026

© del disseny de coberta: Tono Cristòfol, 2026

© de la il·lustració de la silueta: Adobe Stock / Prodeep, 2026

© de la fotografia de fons: Nigel Hall / 500px / Getty Images, 2026

© de la fotografia de l'autor: Guy Mendes

© del mapa que apareix a la pàgina 480: Molly O'Halloran

© d'aquesta edició: Edicions del Periscopi sL, 2026

Publicat per Edicions del Periscopi sL

info@periscopi.cat | Web: www.periscopi.cat

Facebook: www.facebook.com/Periscopi | X: x.com/Ed_Periscopi

Instagram: @edicions_del_periscopi

Impressió: Romanyà Valls, Capellades

Imprès a Catalunya – *Printed in Catalonia*

Edició a càrrec d'Aniol Rafel, Andrea Rovira i Marta Rubirola

Maquetació: Octavi Gil Pujol

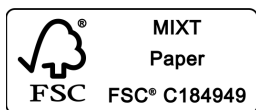
Correcció: Miquel Saumell Santaeugènia, Òscar Lozano i Carlota Cots i Catafal

Disseny de la col·lecció i dels interiors: Tono Cristòfol

Dipòsit legal: B 15266-2026

ISBN: 979-13-87726-57-7

Aquest llibre s'ha imprès amb un paper òfset cru de noranta grams i ha estat
compaginat amb la tipografia Caslon Pro.

Tots els drets reservats. Queda rigorosament prohibida, sense l'autorització
escrita dels titulars del copyright, sota les sancions establertes per la llei, la
reproducció total o parcial d'aquesta obra per qualsevol mitjà o procediment,
inclosos la reprografia i el tractament informàtic, i la distribució d'exemplars
mitjançant el lloguer o préstec públics.

Amb el suport de la Generalitat de Catalunya i de la Institució de
les Lletres Catalanes:

Virginia Berry
1907-1977
Requiescat in pace

La biografia de Jayber Crow,
barber de la comunitat de Port William,
escrita per ell mateix

AVÍS

Qui provi de trobar un «text» en aquest llibre serà processat; qui provi de trobar-hi un «subtext» serà proscrit; qui provi d'explicar-lo, interpretar-lo, glossar-lo, analitzar-lo, desconstruir-lo o «entendre'l» de qualsevol altra manera, serà desterrat a una illa deserta amb l'única companyia d'altres explicadors.

PER ORDRE DE L'AUTOR

Només una desesperació magnànima
em podia mostrar una cosa tan divina...

PART I

1. EL BARBER DE PORT WILLIAM

A la barberia no hi vaig posar mai cap pal de barber ni cap cartell, ni tampoc li vaig posar nom. No va caldre. L'edifici ja era conegut com «la barberia». N'hi deien així perquè és com n'hi havien dit des de ves a saber quan. Port William tenia poca història documentada. La seva història era la memòria viva de si mateix, que amb el pas dels anys s'havia convertit en un raig de llum en moviment. Havia oblidat el principi i el final encara no el sabia. Semblava que havia existit des de sempre. Quan ja feia un temps que era al poble, de la barberia van començar a dir-ne «cal Jayber Crow» o «cal Jayber». «Vaig a cal Jayber», deia la gent, com si estigués assenyalat clarament en un mapa, tot i que només ho estava al cap de la gent. No vaig tenir mai telèfon, així que ni tan sols sortia a la guia.

Vaig ser «el barber» de Port William del 1937 al 1969. La barberia era al fons d'una clotada, al bell mig del poble. La carretera vorejava el riu des de Hargrave; a un quilòmetre i mig de Port William enfilava el turó cap a l'altiplà, feia un parell de descensos i revolts, passava pel cementiri i les cases del davant, passava per l'església, el banc i un grapat de locals comercials, desfilava pel costat de la meva botiga i del garatge allà

baix a la clotada i després tornava a enfilar-se, passant per davant d'encara més cases; al final de la pujada, passava per l'escola i seguia endavant. Llevat de la llei, i del costum local d'aturar els vehicles per posar-se a parlar al mig de la carretera, els conductors de fora no han trobat mai gaires motius per reduir la velocitat quan creuen Port William. Encara soc el barber de Port William, l'únic que hi ha, malgrat que no he tornat al poble des del 1969.

Quan vaig arribar i vaig obrir la barberia, el gener del 1937, el poble era més benestant del que ho ha sigut des d'aleshores. El trenta-set encara ens trobàvem en la Gran Depressió, així que no us demano que us cregueu que fos pròsper. Però, si més no, podíem economitzar. La gent no gastava el que podia estalviar; no es podien permetre gaires coses noves, així que s'aferaven a les que tenien. En aquella època, es veia molta roba apedaçada. Però tots els locals comercials estaven ocupats, feien negoci. La gent del poble hi estaven vinculats tant econòmicament com en altres sentits. I encara hi havia un metge, el «vell» doctor Markman, aleshores menys vell del que acabaria sent.

Llevat dels dissabtes, quan de vegades m'hi estava des de l'hora d'esmorzar fins a mitjanit o més tard, el negoci de tallar els cabells a Port William era, per dir-ho així, intermitent. Quan no tenia clients, m'enfilava a la cadira i em posava a parlar amb qui hagués vingut a passar l'estona, o, si no hi havia ningú, llegia o feia una becaina. Una cadira de barber és un lloc excel·lent per llegir o dormir. És inclinable i té un reposapeus i un reposacaps. Com que no es pot estar sempre llegint, dormint o passant l'estona, també estava a l'aguait del que passava al poble. Si feia mal temps, mirava per la finestra; si feia bon temps, treia una cadira i m'asseia sota l'auró de sucre a la vora de la carretera.

Sempre vaig intentar ser fidel als meus clients, en el sentit que estava preparat per a la possibilitat que en qualsevol

moment a l'un o l'altre se li acudís venir per tallar-se els cabells o afaitar-se, o buscant un lloc per seure. La veritat és que generalment necessitava les monedes que circulaven per les butxaques dels pantalons de Port William, i desitjava afegir-ne a la collecció que guardava en una capsa de puros a la lleixa.

Tenia confiança, però confesso que fluctuava. De vegades, quan no hi havia clients, tendia a fer el dropo. El meu predecessor havia deixat un petit rètol de cartró amb l'esfera d'un rellotge i unes busques metàl·liques caigudes que anunciava invariablement: «Torno a 2/4 de 7». Jo sempre me n'anava una bona estona abans de dos quarts de set per tenir més temps. Si tornava abans del minut promès, ho considerava un gran mèrit per part meva. Sortia a veure qui hi havia al carrer o a les botigues. Des d'allà, deixava enrere la carretera i m'endinsava pels boscos dels cingles de damunt del riu. O bé la travessava fins al taller mecànic del Milo Settle, un espai on sovint feien una feina interessant i on, de vegades, tenien lloc debats aferrissats sobre política que instigava el Portly Jones, la mà dreta del senyor Settle, que tenia opinions per les quals estava disposat a morir. Si no volia trobar-me ningú, caminava en l'altra direcció, carretera amunt, més enllà de l'escola, fins que estava en plena natura. De vegades m'agafava el dia lliure i anava a pescar amb el Burley Coulter o un dels Rowanberry, però sempre procurava tornar abans de dos quarts de set. Per descomptat, si no me n'anava fins passats dos quarts de set, tenia tota la nit per tornar. I com que és poc habitual que algú vulgui que li tallin els cabells a dos quarts de set del matí, podia seguir sense aparèixer fins a la tarda següent. El meu rellotge deia que tornaria a dos de set, però no de quin dia. Tard o d'hora, llevat de l'última vegada, sempre tornava.

A Port William valia la pena observar. Sempre estava alerta per si descobria alguna cosa. De vegades no passava res, però vaig veure algunes coses formidables.

Una tarda calorosa d'estiu, per exemple, vaig veure el Grover Gibbs passant per davant del taller del senyor Settle amb un desembussador a l'espatlla. El Grover va veure la gran calba suada i brillant del Portly Jones que sobresortia per sota d'un cotxe, i amb un gest furtiu, fluid i enèrgic va enganxar-hi la ventosa. Llavors va semblar que al Portly li agafava un atac i que, amb el peu i la mà esquerra, intentava escapolir-se de sota el cotxe mentre amb la mà dreta s'intentava treure el desembussador, sense èxit. Semblava que intentés arrossegat-se a si mateix pel cap. Va trigar a sortir. Mentrestant, el seu agressor, que pujava carrer amunt, es va girar i va caminar amb tota tranquil·litat per comprovar el resultat del que se li havia acudit. Caminava amb les mans innocentment plegades darrere la pitrera de la granota, amb una mirada indiferent i la cara concentrada amb tensió en un petit forat entre els llavis a través del qual xiulava una melodia. El Portly, que semblava un unicorn amb la cara vermella, se li va encarar.

—Grover—va dir—. Qui ha sigut tu, et mataré.

El Grover no va dir res, però amb tota solemnitat, sense deixar de xiular, va intentar ajudar el Portly a treure's la banya, cosa que només van aconseguir després de fer un forat a la ventosa perquè deixés de succionar.

—El desembussador s'ha fet malbé—em va explicar el Grover, més tard—, però no l'hi reclamaré, tampoc.

Una vegada, a primera hora del matí, quan era gairebé l'únic que estava despert, vaig veure el Fielding Berlew al mig de la carretera, ballant mentre cantava «La balada de Rose McInnis» amb emoció i llàgrimes als ulls. Havia passat la nit tot sol pel poble —«borratxo com una sopa», com acostumava a dir— perquè no s'entenia amb la seva dona. Ballava amb els braços estesos com si fossin ales, fent petites passes i girant sobre si mateix, amb tota l'elegància de què és capaç un home borratxo que porta botes d'aigua. De sobte, un tràiler va treure el cap per

la pujada. Va començar a trontollar, sotraguejar i fer esses; hi va haver un gran udol i un xisclet de frens, i un grinyol dels neumàtics contra l'asfalt. El conductor només va aconseguir aturar el camió quan el para-xocs frontal estava gairebé a tocar de les cuixes del Fee, i es va esfondrar d'alleujament i gratitud. El Fee, que amb prou feines s'havia assabentat de l'enrenou, va seguir cantant i ballant. Aleshores, el conductor va tornar a concentrar les forces i va fer sonar la botzina: un gemec llarg i exasperat que menystenia Port William i tot el que representava. El Fee es va donar per alludit. Va parar de ballar i, després d'un moment de reflexió, també va parar de cantar. Es va quedar mirant el conductor. Es va quedar mirant el tràiler. El mirava per sobre l'espatlla, en la mesura que un home baixet pot mirar alguna cosa que s'alça molts metres per damunt d'ell per sobre l'espatlla. Li va tornar la mirada al conductor, i va dir:

—Feu fora aquest fill de puta de la carretera abans que el faci fora jo a puntades de peu.

Un altre matí, un diumenge esplèndid de finals de tardor, en una pausa entre clients, vaig pujar a cal Lathrop per fer un mos. Hi havia uns quants nois que havien començat un partit de beisbol al descampat del costat de l'església. El Shorty Sowers, el fill del banquer, es dirigia a l'església per rebre la classe de violí de la senyora Alexander, la dona del pastor protestant. Durant el trajecte, un batedor va quedar eliminat. El Shorty va agafar el violí pel mànec i va acostar-se a la base de meta. Al llançador, li va dir:

—A veure de què ets capaç.

Vaig sortir de cal Lathrop just a temps per sentir-lo, per veure el llançament, i el Shorty va batre una pilota alta i curta a la tercera base.

—A partir d'ara —va dir—, el reconeixeré per l'esquerda.

Un altre espectacle que veia sovint —i que era més o menys habitual durant l'any o dos que va estar viu després que jo

arribés a Port William— era l'oncle Ab Rowanberry arrossegant els peus, carregat amb un fusell, una llanterna i un sarró amb una gibelleta, una esquella, un matxet de blat de moro i un portamonedes de pell lligat amb una tira de drap. Anava a visitar les filles. En tenia cinc, totes vivien als veïnats, i es quedava una estona amb cadascuna d'elles sense arribar a abusar mai de la confiança. «Les visites són com la neu», deia. «Com més estona es queden, pitjor efecte fan.» Com que una de les filles i la seva família ara ocupaven la llar familiar, l'oncle Ab carregava tots els seus béns materials, les condicions de la seva independència i del seu amor propi: el fusell gràcies al qual aportava una mica de carn a taula i amb el qual es podia defensar si l'atacaven, el matxet de blat de moro per si l'havia de menester, la llanterna i la gibelleta per preservar la dignitat si es llevava de nit, l'esquella per fer sonar si queia a terra i no es podia aixecar, i les seves pròpies mans, que feia servir per treballar o per dur a terme qualsevol petita tasca que encara era capaç de fer. Era l'ànima del poble. L'observava atentament i me n'he recordat sempre.

També vaig presenciar altres realitats que no es van acabar tan de pressa. Precisament el pobre i atrotinat Fee Berlew, en els seus últims anys, va ser l'únic home que vaig haver de fer fora (com aquell qui diu) de la barberia. El seu nebot l'havia vingut a veure per Nadal i li havia donat d'amagat una pinta de whisky, que a casa de la senyora Berlew era un element perillós. El Fee va fer tot el possible per protegir l'ampolla de qualsevol dany en el termini més breu possible, amb el resultat que poc després de sopar es va trobar que no s'entenia amb la senyora Berlew. Naturalment, va venir a la barberia buscant l'empara i el confort que jo li podia oferir. Però ja es trobava en un estat lamentable. Estava completament borratxo, atordit, mig boig i dominat per la pitjor mena d'indignació. No vaig aconseguir calmar-lo i al final me'n vaig afartar. Així que el

vaig acompanyar a la porta, no del tot content, perquè era una nit freda.

Però no marxava. Picava a la finestra del davant, acostava la cara al vidre i m'insultava. Em titllava de «trinxeraire i curt de gambals», «d'orfe a les portes de ser un malparit», de «barber miserable dels collons» i coses pitjors. Això va entusiasmar els homenots que havien vingut aquell vespre, però a mi no em va fer cap mena de gràcia.

L'endemà al matí, el Fee em va venir a veure a primera hora. Va ficar el cap per la porta com si es pensés que l'hi tallaria amb una navalla d'afaitar. Durant la nit havia assolit un estat de sobrietat des d'on, torturat pel dolor i la tristesa, volia perdre la consciència o potser fins i tot morir-se. Quan per fi va aixecar la mirada, tenia els ulls petits i vermells, plens de llàgrimes.

—Jayber —va dir—, series capaç de perdonar un vell fill de puta?

—Sí —li vaig dir—. Esclar que sí. Et perdono.

Potser perquè vaig passar molts anys a l'escola, cosa que m'havia agradat i no m'havia agradat alhora, i al final vaig abandonar els estudis, l'escola de Port William era un lloc que observava amb una espècie de fascinació. A l'escola s'hi feien vuit cursos. Si hi haguessin ensenyat tots els cursos fins al final de la secundària, potser no m'hauria interessat tant. El futur estreny fort a l'escola de secundària, en certa manera capacita i limita. Els alumnes de secundària comencen a festejar, les noves generacions comencen a reivindicar els seus drets, la gent comença a pensar què farà quan acabarà. Però a l'escola de Port William, sembla que entre els cursos de primer i vuitè s'hi trobi el potencial més pur de la comunitat, encara poc minvat per l'acció dels mateixos alumnes. Hi assistien amb

diversos graus d'interès i de resistència, però sense cap propòsit. I en tots els casos, tinguessin interès o no, hi assistien a contracor. Diria que la canalla dels cursos més baixos es pensaven que l'escola duraria més o menys per sempre, amb pauses i intervals fiables per a l'esbarjo, per dinar, per Nadal i a l'estiu. Quan arribaven a setè o vuitè ja sabien que l'escola s'acabaria i que marxarien, però només per anar a l'escola de secundària de Hargrave, i tenien el cap ple d'illusos innocents del que farien allà.

L'escola m'agradava més com era quan la vaig conèixer, quan només hi anava la gent del poble i dels veïnats, quan els alumnes hi arribaven a peu. Aleshores, la comunitat semblava més independent i tancada en si mateixa del que ho va ser després de l'annexió de municipis. Al poble hi havia l'escola, i a l'escola, almenys durant una època, hi havia la canalla.

Passar pel costat de l'escola mentre estaven fent classe era com acostar-se a una gran bèstia adormida. Se sentia un xiuxieig contingut i la remor d'una vida interior intensa, que semblava que pertanyés a un altre món, i que quan deixava de ser-hi feia que el poble semblés irreal. Mentre la canalla era a l'escola, el poble semblava anormalment en calma. Aquesta calma, a mitja tarda, de vegades semblava hipnòtica.

Per això m'agradava especialment l'hora del dia en què s'acabaven les classes. El que la voluntat de la comunitat havia aconseguit tancar durant tot el dia en una mena d'ordre, de cop i volta sortia espetegant i atropelladament cap a les dues bandes de la carretera. Una desbandada de criatures es precipitava des de l'escola cap al poble, un xàfec de moviments i sons: veus que s'interpellaven, crits, cançons, rialles, provocacions, discussions; nens que corrien, que ballaven, que s'esbatussaven, de vegades amb totes les seves forces; nenes retocant-se la part de darrere del vestit i el pentinat, fent escarni i condemnant el comportament dels nens. Sovint se sentia la veu d'un nen per damunt de

la resta: «S'ha acabat l'escola! S'ha acabat l'escola! I la mestra m'ha tret les calces fora!». O alguna expressió semblant a «Ei, nas de mocs!».

Va ser en un moment d'aquests, si no recordo malament, que em vaig fixar en la Mattie Chatham, o Mattie Keith, que és com es deia aleshores.

Era una tarda càlida de primavera. Estava dret davant de la porta oberta de la barberia, recolzat al marc, mentre observava. La Mattie anava de bracet amb dues altres nenes, la Thelma Settle i l'Althie Gibbs. Suposo que la Mattie anava a dormir a casa de la Thelma o de l'Althie, perquè habitualment marxava en l'altra direcció. Vivia al fons de la vall, a dos quilòmetres i mig del poble per la drecera que agafava la canalla a través dels cingles per sobre el riu.

Havien travessat la carretera per allunyar-se de la multitud, s'explicaven coses i reien per sota el nas. Aleshores ja eren «donetes», ho sentien així, i tanmateix no eren capaces de mantenir la dignitat que els semblava que demanava el seu estatus. Aquest fracàs feia que allò de què reien resultés encara més divertit. Estaven fent el poca-solta, cadascuna estirant en una direcció diferent, de manera que els costava mantenir-se a la vorera. No es van adonar de la meua presència fins que gairebé es van trobar davant la porta. Llavors, van alçar la mirada i em van veure: un home alt, prim i amb una calvície incipient, que els doblava l'edat i els somreia des del llindar. Aquesta estampa, tan incongruent amb tot el que tenien al cap, va fer que la seva alegria augmentés. Se'm van quedar mirant, van apujar el to i el volum de les rialles, i van engegar a córrer. Però aquell dia la vaig veure, la Mattie Keith, i des d'aleshores la vaig tenir present. En veure-la tal com era aleshores, potser hauria pogut distingir (si se m'hagués acudit fixar-m'hi) la dona en què es convertiria. O potser ara soc capaç de veure la nena amb tanta claredat perquè vaig conèixer la dona?

Era una nena bufona, i la seva bellesa em va commoure. Tenia els cabells arrissats i d'un color castany clar, al llindar del vermell. La cara una mica pigada. Però el que més em va impressionar van ser els ulls. Eren gairebé negres i d'una brillantor líquida. La mirada breu i riallera que em va adreçar em va fer sentir extraordinàriament vist, com si després d'aquell moment fos visible en la foscor.